

4. Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні : Закон України від 12 липня 2001 р. № 2658-III ; станом 01 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14#Text>.

5. Про оцінку земель : Закон України від 11 грудня 2003 р. №1378-IV ; станом 15 лист. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-15#Text>.

6. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>.

7. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід» : офіц. перекл. згідно з постановою КМУ від 28.10.2004 р. №1369. Режим доступу: URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_025#Text.

Дубініна М. В.,
д-р екон. наук, професорка, завідувачка
кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИНОРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

У сучасних умовах повномасштабної воєнної агресії проти України питання ефективного управління витратами набуває особливої актуальності для підприємств агропромислового комплексу, зокрема виноробної галузі. Порушення логістичних зв'язків, дефіцит ресурсів, зростання собівартості виробництва та необхідність оперативного реагування на зовнішні ризики зумовлюють потребу в удосконаленні системи обліково-аналітичного забезпечення. Особливої ваги набуває здатність облікової системи надавати релевантну, оперативну та достовірну інформацію для ухвалення управлінських рішень, що є критично важливим у період нестабільності.

Метою дослідження є виявлення недоліків чинної системи обліку витрат на виноробному підприємстві та розробка практичних рекомендацій щодо її трансформації відповідно до умов воєнного стану з орієнтацією на підвищення гнучкості, адаптивності та ефективності управління.

У процесі дослідження встановлено, що відповідно до чинних нормативно-правових актів, витрати підприємства класифікуються за економічними елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація та інші операційні витрати. Така класифікація є придатною для цілей фінансової звітності, проте виявляється недостатньою для потреб оперативного управлінського

аналізу. Система обліку, яка не враховує специфіку технологічного процесу виноробства, не забезпечує належної деталізації інформації для внутрішнього контролю та планування.

У випадку АТ «Коблево» частково реалізовано облік витрат за центрами відповідальності, що дозволяє здійснювати оцінку результативності роботи окремих структурних підрозділів. Однак відсутність наскрізного контролю повного виробничого циклу – від вирощування винограду до розливу готової продукції – ускладнює об'єктивну оцінку витрат і собівартості на всіх етапах виробництва. Така фрагментарність не дозволяє своєчасно виявляти неефективні ділянки та вживати відповідні заходи реагування.

Аналіз облікової політики підприємства свідчить про переважання традиційного підходу до калькулювання витрат, з обмеженим застосуванням сучасних інструментів управлінського обліку, зокрема методів обліку за видами діяльності (ABC costing), стандарт-костингу та аналізу релевантних витрат. У воєнний період така інерційність у підходах обмежує гнучкість системи обліку до змін у ціноутворенні, постачанні ресурсів та організації логістики.

З урахуванням сезонного характеру виноробного виробництва виявлено значну питому вагу умовно-постійних витрат, що посилює актуальність маржинального підходу до аналізу витрат. Розподіл витрат на постійні та змінні є важливим для формування релевантної управлінської звітності, аналізу рентабельності продукції та ухвалення короткострокових рішень.

Встановлено, що система управлінського обліку на підприємстві є фрагментарною та не охоплює весь спектр управлінських потреб. Зокрема, не впроваджено інтегрованої системи бюджетування, що перешкоджає здійсненню ефективного контролю витрат у розрізі бюджетних центрів. Відсутність повноцінного внутрішнього контролю витрат обмежує аналітичні можливості керівництва та знижує адаптивність підприємства до змін.

Облікова система підприємства не інтегрована з аналітичними модулями управлінського аналізу, оцінки ефективності технологічних процесів та фінансового моделювання. Такий розрив між обліковою інформацією та управлінськими потребами негативно впливає на якість стратегічного планування та оперативного реагування на виклики.

Обґрунтовано доцільність розроблення адаптованої моделі обліково-аналітичного забезпечення управління витратами, що має базуватися на принципах релевантності, своєчасності, доступності та достовірності. Основними елементами такої моделі повинні стати: центрована система управлінського обліку за місцями виникнення витрат, впровадження

внутрішнього аудиту з елементами контролінгу, використання цифрових технологій для моніторингу витрат у режимі реального часу.

Рекомендовано впровадити систему контролінгу, яка дозволить не лише фіксувати витрати, але й постійно здійснювати аналіз відхилень фактичних показників від планових. Такий підхід сприятиме своєчасному виявленню проблемних ділянок і прийняттю обґрунтованих управлінських рішень.

Застосування обліку за центрами витрат забезпечить ідентифікацію джерел неефективності, підвищить відповідальність керівників підрозділів та сприятиме формуванню культури ощадливого виробництва, що є критичним у період обмеженості ресурсів.

Особливу увагу слід приділити ролі внутрішнього аудиту, який має здійснюватися на основі ризик-орієнтованого підходу. Доцільним є впровадження регулярних аудитів операційних витрат, витрат, пов'язаних із логістикою, енергетикою, простоями та втратами, спричиненими зовнішніми ризиками.

Застосування сучасних ERP-систем дозволить інтегрувати облікові, аналітичні та управлінські процеси, забезпечуючи комплексний контроль за витратами.

Дослідження також акцентує увагу на логістичних витратах, які істотно зросли внаслідок руйнування інфраструктури та зміни маршрутів постачання. Їх включення до калькуляції собівартості дозволяє об'єктивніше оцінювати прибутковість окремих видів продукції та каналів збуту.

Для виноробних підприємств, що функціонують у складі аграрного сектору, надзвичайно важливим є точний облік біологічних активів та витрат на їх утримання. Необхідне удосконалення системи калькулювання витрат у виноградарстві, зокрема чіткого розмежування витрат на поточну продукцію та на довгострокові біологічні активи.

Аналіз витрат на енергозабезпечення виявив значний потенціал для їх оптимізації за рахунок переходу на відновлювані джерела енергії, зокрема встановлення сонячних панелей або використання біогазу. Це не лише зменшить залежність від енергоносіїв, але й зміцнить екологічну складову виробництва.

Система обліку витрат повинна враховувати екологічні аспекти діяльності підприємства. Витрати, пов'язані з водозабезпеченням, поводженням з відходами, утилізацією побічної продукції, мають бути інтегровані до обліку з можливістю їх подальшого екологічного аналізу та використання у звітуванні за критеріями сталого розвитку.

У динамічному середовищі воєнного періоду доцільним є застосування сценарного аналізу для моделювання впливу змін зовнішнього середовища

– курсових коливань, зміни вартості сировини, податкових змін – на витрати та фінансову стабільність підприємства.

Реалізація зазначених заходів потребує не лише технічного переоснащення облікової інфраструктури, але й інвестицій у розвиток людського капіталу. Підготовка кваліфікованих кадрів, які володіють знаннями у сфері аналітики, контролінгу, прогнозування та роботи з програмними засобами, є необхідною умовою ефективного управління витратами.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що удосконалення системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами виноробного підприємства в умовах воєнного стану має здійснюватися на основі комплексного, інноваційного та адаптивного підходу. Це забезпечить зниження витрат, підвищення економічної стійкості, посилення конкурентоспроможності підприємства як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Список використаних джерел

1. Zhang C., Rosentrater K.A. Estimating Economic and Environmental Impacts of Red-Wine-Making Processes in the USA. *Fermentation* 2019. 5. 77. <https://doi.org/10.3390/fermentation5030077>.
2. Fragoso R., Vieira A. A. C. Efficiency analysis of the Portuguese wine industry using accounting and operational metrics. *Results in Engineering*. 2022. Vol. 14. Article 100389. – DOI: 10.1016/j.rineng.2022.100389.
3. Євтушевська О.О., Хамардюк А.Б. Особливості обліку і аналізу витрат діяльності на підприємствах виноробної галузі. *Food Industry Economics*. 2018. № 10 (1). С. 81-86.

Єрмолаєва М. В.,

канд. екон. наук, доцент

кафедри обліку і оподаткування

Дудник О. М.,

здобувач вищої освіти 1 курсу освітнього рівня «Магістр»

Полтавський державний аграрний університет

м. Полтава

НЕТОВАРНА ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ У ЗВІТНОСТІ

Нетоварна дебіторська заборгованість є важливою складовою системи розрахунків підприємства, яка не пов'язана безпосередньо з реалізацією товарів, робіт або послуг. Вона охоплює заборгованість за авансами, претензіями, з підзвітними особами, по податках, штрафних тощо. У сучасних умовах, особливо в період економічної нестабільності та